

Відгук
опонента на дисертаційну роботу
Карбівського Віктора Леонідовича
«Формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах
повоєнного періоду»
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072
«Фінанси, банківська справа та страхування» (07 «Управління та
адміністрування»)

Актуальність теми дисертації.

Сучасний етап розвитку національної економіки України характеризується глибокими трансформаційними процесами, зумовленими наслідками воєнних дій, руйнуванням виробничої та логістичної інфраструктури, порушенням традиційних господарських зв'язків і зростанням макроекономічної нестабільності. У цих умовах особливого значення набуває забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання, передусім аграрних підприємств, які виконують стратегічну роль у формуванні продовольчої безпеки держави та забезпеченні експортного потенціалу країни.

Функціонування аграрного сектору в умовах повоєнного відновлення супроводжується підвищеним рівнем ризиків, що проявляються у нестабільності фінансових потоків, обмеженому доступі до кредитних ресурсів, коливаннях цін на продукцію та ресурси, а також у необхідності значних інвестицій для відновлення виробничого потенціалу. Це обумовлює потребу у формуванні ефективної системи фінансової безпеки аграрних підприємств, здатної забезпечити їх адаптацію до нових умов господарювання, мінімізацію фінансових ризиків і підтримання стабільності діяльності.

Особливу актуальність дослідження посилює активізація процесів цифровізації, інтеграції у світові фінансові ринки та впровадження нових фінансових інструментів, що змінюють підходи до управління фінансовими ресурсами і ризиками. У таких умовах формування системи фінансової безпеки має базуватися на комплексному врахуванні як внутрішніх, так і зовнішніх факторів впливу, включаючи інституційні зміни, трансформацію фінансового середовища та специфіку функціонування аграрного виробництва.

Оцінюючи рівень та важливість окресленої проблематики, слід відмітити, що дисертаційна робота Карбівського В.Л., в якій окреслені теоретико-методичні засади та розроблені практичні рекомендації щодо формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах повоєнного періоду є важливою та актуальною.

Обрана дисертантом дисертаційна робота безпосередньо пов'язана з планами наукових досліджень Державного податкового університету, а одержані результати відображено у виконаній науково-дослідній роботі «Державні запозичення в системі публічних фінансів» (державний реєстраційний номер 0121U109588). Особистий внесок автора у виконання зазначеної теми полягає у здійсненні наукових розробок щодо формування комплексного підходу до вирішення проблем науково-методичного забезпечення процесу оцінювання фінансової безпеки підприємств.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Вивчення дисертаційної роботи та публікацій по темі роботи дозволило зробити висновок, що наукові результати викладені в роботі в загальному є належно обґрунтованими, логічними та достовірними. Зміст дисертації охоплює та розкриває всі ключові аспекти теми дослідження. Отримані результати базуються на широкому використанні публікацій вітчизняних і зарубіжних авторів за темою дослідження, аналізом нормативно-правової бази та даних з офіційних джерел Міністерства економіки, довілля та сільського господарства України, Державної служби статистики України, Державної митної служби України, Держгеокадастру.

Наукова обґрунтованість та достовірність основних наукових положень дисертації, отриманих результатів, висновків і запропонованих рекомендацій підтверджується використанням автором сучасних методів дослідження як загальнонаукових так і спеціальних.

Дисертація за змістом викладеного матеріалу, структурою та оформленням відповідає вимогам до робіт на здобуття ступеня доктора філософії за відповідною спеціальністю, характеризується логічним викладом матеріалу, завершеною структурою та повною мірою висвітлює зміст визначених розділів.

Одержані автором теоретичні та практичні результати характеризують високий науковий рівень вирішення проблем щодо поглиблення теоретико-методичних засад та розробки науково-практичних рекомендацій щодо формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах повоєнного періоду.

Опрацювання тексту дисертації Карбівського Віктора Леонідовича дає підстави стверджувати, що сформульовані автором наукові положення, результати і рекомендації є достовірними та обґрунтованими. При підготовці дисертаційної роботи автором використано значний масив інформації як з вітчизняних так і зарубіжних джерел, всі розділи достатньо проілюстровані схемами, таблицями, діаграмами та містять посилання на джерело.

Методологічна основа дисертаційного дослідження сформована на засадах системного та міждисциплінарного підходів до вивчення фінансової безпеки аграрних підприємств, що дозволило автору комплексно розкрити її зміст, структуру та механізми забезпечення в умовах воєнного та повоєнного періодів. У роботі обґрунтовано трактування фінансової безпеки як системи превентивних і компенсаційних заходів, спрямованих на захист фінансових інтересів підприємства та забезпечення безперервності його функціонування (с.31).

Окрему увагу в дослідженні приділено структуризації системи фінансової безпеки шляхом розширення її складових, зокрема за рахунок включення корпоративного та поведінкового компонентів, що дозволяє враховувати вплив механізмів корпоративного управління та поведінкових характеристик управлінського персоналу на прийняття фінансових рішень (с. 42).

Важливим науковим результатом є вдосконалення підходу до оцінки інвестиційної складової фінансової безпеки аграрних підприємств, що базується на поєднанні аналізу динаміки фінансових результатів галузі та кореляційного дослідження взаємозв'язків між капітальними інвестиціями та загальноекономічними показниками (с. 109-112). Це дало змогу обґрунтувати наявність часових лагів між інвестиційними вкладеннями та їх економічними результатами.

У дисертації запропоновано методичний підхід до оцінювання фінансової безпеки аграрних підприємств, який передбачає формування інтегрального показника на основі аналізу ключових складових, а також застосування кластеризації підприємств за типами фінансового стану з використанням методу k-means і економетричного моделювання впливу мікро- та макроекономічних факторів (с. 138–141). Це дозволило виявити приховані чинники фінансової стійкості, здійснити типологізацію підприємств та оцінити чутливість рівня фінансової безпеки до змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

У роботі також розроблено підхід до ідентифікації та кількісної оцінки ризиків, що впливають на фінансову безпеку аграрних підприємств, із використанням кореляційно-регресійного аналізу, що дозволило визначити ключові внутрішні та зовнішні фактори фінансової стійкості та обґрунтувати адаптивну модель управління ризиками (п. 3.2).

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для формування систем моніторингу фінансової безпеки, обґрунтування управлінських рішень та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів аграрними підприємствами в умовах нестабільності та повоєнного відновлення.

Наукова новизна положень дисертації, які отримані особисто здобувачем.

Серед найбільш вагомих результатів, що характеризують приращення наукових знань та визначають їх наукову новизну слід відзначити:

- розроблено комплексний методичний підхід до оцінювання фінансової безпеки підприємств, що базується на новому поєднанні методики визначення інтегрального індексу фінансової безпеки, в основі якого аналіз головних компонент, кластеризації підприємств за типовими фінансовими станами методом k-means, та економетричного моделювання впливу мікро- і макроекономічних показників. Це дозволяє забезпечити ідентифікацію латентних факторів фінансової стійкості, сформулювати типологію підприємств за рівнем фінансової безпеки та провести кількісну оцінку чутливості інтегрального індексу до внутрішніх і зовнішніх детермінант, що створює методичне підґрунтя для системного моніторингу та обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансової безпеки;

- аналітичний підхід до оцінювання інвестиційної складової фінансової безпеки аграрного сектору, що ґрунтується на доповненні аналізу динаміки фінансових результатів галузі кореляційною оцінкою взаємозв'язків між капітальними інвестиціями аграрного сектору та загальноекономічними інвестиційними показниками. Це дозволяє виявити синхронізацію інвестиційних циклів аграрного сектору з макроекономічною динамікою та спростовує існування прямої короткострокової залежності між рівнем інвестицій та фінансовими результатами і виробничими показниками галузі. Створення на цій основі методичних передумов коректнішого прогнозування інвестиційної активності та урахування часових лагів реалізації інвестиційних ефектів сприятиме обґрунтованості рішень у системі забезпечення фінансової безпеки аграрного сектору в умовах структурних трансформацій економіки;

- обґрунтування напрямів мінімізації ризиків фінансової безпеки аграрних підприємств, що, на відміну від існуючих, базується на багатокритеріальній кількісній оцінці впливу зовнішніх і внутрішніх загроз у розрізі їх систематизації, ранжуванні за ступенем впливу на фінансову стійкість підприємств, передбачає виокремлення найбільш впливових макроекономічних чинників за допомогою кореляційно-регресійного аналізу та побудову адаптивної моделі управління фінансовою безпекою з урахуванням галузевої

специфіки та індивідуальних характеристик аграрного підприємства, що є вагомим для удосконалення засад формування фінансової безпеки аграрних підприємств;

- концептуалізацію явища фінансової безпеки аграрних підприємств в частині формування підходів до підвищення її рівня, які засновані на її сутності як безперервного, системного та багаторівневого процесу, що формується під впливом сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників, реалізується на макро- і мікрорівнях економічної системи, поєднує превентивні, адаптивні та стратегічні інструменти, що враховують галузеву специфіку й сезонність аграрного виробництва та неоднорідність характеру розвитку в умовах воєнного стану та і післявоєнного періоду.

Коректність одержаних результатів не викликає сумнівів. Принципових зауважень, які ставлять під сумнів достовірність результатів, правильність теоретичних, методичних і практичних підходів немає.

Враховуючи викладене, можна констатувати, що всі наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, всебічно й належним чином обґрунтовані, достовірні та мають вагому теоретичну цінність і практичну значимість.

Практична значущість наукових результатів.

Ключові наукові та практичні результати дослідження, які містяться в дисертації розширюють і поглиблюють можливості підвищення рівня фінансової безпеки аграрних підприємств. Отримані результати можуть бути використані для подальших теоретичних досліджень і пошуку шляхів вирішення зазначеної проблематики.

Основні результати дисертаційної роботи знайшли своє практичне застосування в діяльності окремих установ, організацій та підприємств. Це підтверджується відповідними довідками, зокрема: Управління агропромислового розвитку Київської обласної державної (військової) адміністрації з метою стимулювання підвищення аналітичного забезпечення

діяльності Управління, удосконалення роботи з оцінювання стану фінансової стійкості аграрних підприємств Київської області (довідка № 7445/29.01.01/01.2025 від 10.12.2025 р.); економіко-організаційна модель забезпечення фінансової безпеки аграрного підприємства для своєчасного виявлення фінансових дисбалансів, підвищення ефективності управлінських рішень і зміцнення фінансової стабільності підприємства в умовах нестабільного економічного середовища в ТОВ «Сігнет Холдинг» (довідка № 25–19 від 26.12.2025 р.); кількісна оцінка впливу зовнішніх і внутрішніх загроз у розрізі їх систематизації, ранжуванні за ступенем впливу на фінансову стійкість підприємств в ТОВ «КОНСТРАКШН МАШИННЕРІ» (довідка № 1034/25 від 18.11.2025 р.); економіко-організаційну модель забезпечення фінансової безпеки аграрного підприємства, що відображає багаторівневий підхід до управління фінансовою стійкістю з урахуванням викликів цифрової трансформації в Аграрній компанії ІМК (довідка № КВ 01-06-23 від 05.01.2026 р.).

Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Дисертаційна робота Карбівського В.Л. є результатом наукових досліджень здобувача у галузі фінансової безпеки аграрних підприємств.

Основні результати і висновки дисертаційної роботи опубліковано в 16 працях, загальним обсягом 6,48 д.а., з яких 4,3 д.а. належать автору особисто. Зокрема, 4 публікації – у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави, яке індексується в наукометричній базі Scopus, 10 публікацій – за матеріалами міжнародних конференцій та пункт колективної монографії.

У публікаціях відображено основні наукові положення дисертації, а кількість оприлюднених наукових праць є достатньою і відповідає вимогам МОН.

Структура та обсяг дисертації.

Дисертаційна робота включає передбачені нормативними актами такі структурні елементи: анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Матеріали дисертаційної роботи викладені в логічній послідовності, чітко простежується взаємозв'язок між поставленими завданнями та результатами виконаного дослідження. Об'єкт і предмет визначено відповідно до теми та мети дисертаційного дослідження.

Достовірність сформульованих у дисертаційній роботі наукових положень і отриманих результатів підтверджується обсягами опрацьованих законодавчих і нормативно-правових документів, наукових праць, як вітчизняних так і зарубіжних науковців. Кількість наукових праць відповідає вимогам МОН України.

Структура дисертаційної роботи Карбівського В.Л. є цілісною, логічною, з коректним застосуванням наукового стилю та мови. Стиль викладення матеріалу чіткий та послідовний. Дисертаційна робота та оприлюднена анотація оформлені відповідно до Вимог до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 року за № 155/30023.

Сукупність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі, та їх практичне значення дозволяють зробити висновок про завершеність, цілісність і структурованість дисертації Карбівського В.Л.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

За результатами аналізу поданих матеріалів дисертаційної роботи Карбівського Віктора Леонідовича не виявлено порушень принципів академічної доброчесності. Усі використані в дисертації наукові джерела, нормативно-правові акти та аналітичні матеріали належним чином процитовані й відображені у списку використаних джерел.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, мають самостійний характер, є логічно обґрунтованими та базуються на репрезентативній теоретичній і емпіричній базі. Запозичення ідей та результатів інших авторів здійснено з дотриманням вимог чинного законодавства України у сфері авторського права та внутрішніх нормативних документів закладу вищої освіти щодо забезпечення академічної доброчесності.

Дисертаційна робота виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності, а рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій є достатнім для визнання результатів дослідження коректними та науково значущими.

Дискусійні положення та критичні зауваження до дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Карбівського В.Л., слід зазначити, що мають місце деякі зауваження і побажання, а окремі висновки автора є дискусійними і потребують подальшого обґрунтування.

1. При розгляді теоретичного базису дисертаційної роботи здобувач наводить широке коло позицій різних авторів з актуальних питань досліджуваної теми. Однак не завжди зроблено відповідні висновки з проведеного аналізу і окреслено авторську позицію за його результатами.

2. У підпункті 1.2 (с.57 – 58) автором обґрунтовано доцільність виокремлення корпоративної безпеки як складової фінансової безпеки аграрного підприємства, що є логічним з огляду на використання в аналітичній частині дослідження даних підприємств корпоративного типу. Разом з тим, потребує певного уточнення теза щодо універсальності корпоративної безпеки, зокрема твердження про її наявність на будь-якому підприємстві, де є два й більше власників. На нашу думку, доцільно було б чіткіше окреслити межі застосування цієї категорії саме в контексті корпоративних форм господарювання (акціонерних товариств), що дозволило б уникнути певного узагальнення та підвищити точність наукових положень.

3. Віддаючи належне автору за проведений аналіз сучасного стану тенденцій розвитку підприємств аграрного сектору економіки України та рівня їх фінансової безпеки, та враховуючи те, що агровиробництво розвивається в основному в невеликих господарствах, доцільно було б в третьому розділі дисертації розробити пропозиції підвищення рівня фінансової безпеки для цієї групи підприємств;

4. У підпункті 3.3, присвяченому обґрунтуванню напрямів підвищення рівня фінансової безпеки аграрних підприємств у повоєнний період, автором запропоновано низку практичних заходів, що мають наукову та прикладну цінність. Водночас у роботі недостатньо уваги приділено впливу податкових чинників на фінансовий стан підприємств та формування їх фінансової безпеки. Зокрема, поза увагою залишаються питання податкового навантаження, змін у податковій політиці та їх ролі в контексті інституціональних трансформацій повоєнного періоду. Врахування зазначених аспектів дозволило б поглибити дослідження та підвищити обґрунтованість запропонованих напрямів зміцнення фінансової безпеки аграрних підприємств.

Разом з тим, наведені зауваження мають окремий характер, не знижують достатньо високий науковий рівень дисертаційної роботи і не впливають на її загальну позитивну оцінку, а дискусійні положення можуть бути підставою для наукової дискусії та продовження здобувачем досліджень за обраним напрямом.

Загальний висновок та оцінка дисертації.

Дисертаційна робота Карбівського Віктора Леонідовича на тему «Формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах повоєнного періоду» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному та методологічному рівні.

Актуальність обраної теми, рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність, наукова новизна та повнота викладу результатів у наукових публікаціях свідчать про високий рівень наукової самостійності здобувача та

грунтовність проведеного дослідження. Отримані результати логічно впливають із поставлених мети й завдань та мають як теоретичне, так і практичне значення для сфери фінансів.

Одержані в дисертаційній роботі результати забезпечують розв'язання актуального наукового завдання у галузі науки 07 «Управління та адміністрування», яке полягає у можливості використання аграрними підприємствами висновків дослідження для формування систем моніторингу фінансової безпеки, обґрунтування стратегічних управлінських рішень, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та адаптації до умов воєнної і повоєнної нестабільності.

Дисертаційна робота Карбівського Віктора Леонідовича відповідає спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами та доповненнями).

З огляду на вищевикладене, дисертаційна робота заслуговує позитивної оцінки, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів
Карпатського національного
університету
імені Василя Стефаника

Володимир МАЦЬКІВ